

Om PSA-prov för att upptäcka tidig prostatacancer

Information från Socialstyrelsen i samarbete med:

Sveriges Kommuner och Landsting

Sjukvårdsrådgivningen

Svensk Urologisk Förening

Svensk Onkologisk Förening

Svensk Förening för Allmänmedicin

Svenska Företagsläkarföreningen

Prostatacancerförbundet

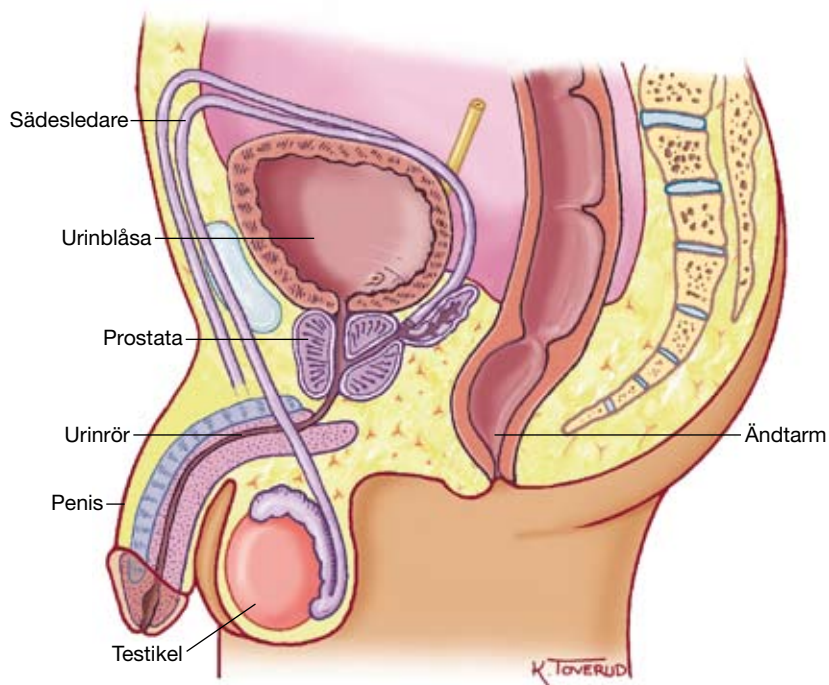
Ska man låta kontrollera sin prostatakörtel?

Vid de flesta cancerformer är det bättre ju tidigare en tumör upptäcks och behandlas. Därför erbjuds kontrollundersökningar för till exempel bröstcancer och livmoderhalscancer i vissa åldersgrupper. När det gäller cancer i prostatakörteln är det inte alltid en fördel med tidig upptäckt. För en del män kan tidig upptäckt av prostatacancer till och med vara mer till nackdel än till fördel. Det pågår vetenskapliga undersökningar för att ta reda på effekterna av prostatakontroller hos friska män, men än så länge finns inga slutgiltiga svar. Denna skrift är till för att ge män kunskap så att de kan besluta sig för om de ska göra en prostatakontroll eller inte.

Prostatacancer

Prostatakörteln omsluter urinröret just nedanför urinblåsan. Från medelåldern växer prostatakörteln hos de flesta män, så kallad godartad prostataförstoring. Elakartade cancertumörer är också vanliga i prostatakörteln. Det finns inget samband mellan godartad, det vill säga ofarlig, förstoring och cancer i prostatakörteln. Både godartad prostataförstoring och prostatacancer kan ge besvär med att kissa. Urinstrålen kan bli svagare och man kan få gå och kissa oftare. Lindriga besvär som utvecklats under flera år är typiskt för godartad prostataförstoring och är inte ett tecken på prostatacancer.

Prostatacancer är den vanligaste cancersjukdomen hos svenska män. Sjukdomen är sällsynt före 50 års ålder. Tre fjärdedelar av dem som får symtom av prostatacancer är över 70 år. Var tjugonde svensk man dör av prostatacancer. Hälften av dem som dör av sjukdomen är över 80 år gamla. Risken att få prostatacancer är större för män med flera nära släktingar som haft sjukdomen. Du kan läsa mer om ärftlighetens betydelse på www.sjukvardsradgivningen.se.

Cancerceller gör inte alltid att man blir sjuk

Ibland kan det bildas cancerceller i kroppen utan att man blir sjuk. Prostatakörteln är troligen det organ där det är vanligast att det bildas cancerceller. De flesta av dessa härdar av cancerceller är små och växer mycket långsamt. En tredjedel av alla män mellan 50 och 75 år har cancerceller i prostatakörteln, men bara en av tio män utvecklar en allvarlig prostatacancer. En nackdel med prostatakontroller hos friska män är att även betydelselösa små härdar av cancerceller kan upptäckas och leda till behandling.

Behandling av prostatacancer

Prostatacancer upptäcks ofta i ett tidigt skede, många år innan sjukdomen ger några symtom. Medelålders män med en tidigt upptäckt prostatacancer brukar behandlas med antingen operation eller strålning. De allra flesta blir då botade, men behandlingen kan ge biverkningar som inte går över: många får svårt att få stånd, en del får besvär från ändtarmen eller behov av att kissa oftare, några får urinläckage. Hos mer åldrade män är risken liten att en tidig prostatacancer ska hinna utvecklas till en allvarlig sjukdom. De behöver därför ingen behandling alls. När prostatacancer ger symtom brukar sjukdomen inte gå att bota, men symtomen kan lindras och sjukdomen bromsas med hormonell behandling.

Blodprovet PSA

PSA är en förkortning av prostataspecifikt antigen. Det är ett ämne som produceras i prostatakörteln och utsöndras i sädesvätskan. Alla sjukdomar i prostatakörteln kan leda till att halten av PSA i blodet ökar. Ett förhöjt PSA-värde i ett blodprov behöver alltså inte betyda att man har cancer. Har man bara en liten ökning av PSA i blodet beror det oftare på en godartad prostataförstoring än på en prostatacancer. Hos män med PSA-värden över en viss nivå brukar man göra en undersökning med ultraljud och vävnadsprov för att ta reda på om det finns cancer i prostatakörteln. Undersökningen och provtagningen görs via ändtarmen och kan upplevas som obehagliga, men vanligen inte som smärtsamma.

PSA-prov som hälsokontroll

Prostatacancer som upptäcks bara på grund av ett högt PSA-värde kan vanligen botas. Botbar prostatacancer som måste behandlas för att inte bli livshotande förekommer nästan bara hos män mellan 50 och 75 års ålder. Det är därför som det kan vara aktuellt med PSA-prov för män i de åldrarna, även om de inte har några symtom. Det finns ännu inte några vetenskapliga undersökningar som visar om fördelarna med PSA-prov hos män utan symtom överväger nackdelarna. Därför finns det en del man behöver veta och fundera på innan man tar ställning till om man ska göra ett PSA-prov eller inte.

De flesta män har ett normalt PSA-prov

Nio av tio män har normala PSA-värden i blodet. Om man har ett normalt PSA-värde är risken liten för att man ska ha en prostatacancer som behöver behandlas.

Man kan ha höga PSA-värden utan att ha prostatacancer

Var tionde man har förhöjt PSA-värde, men bara hos en tredjedel av dem hittar man cancer i prostatakörteln. Det innebär att två tredjedelar av de män som har förhöjda PSA-värden kan få gå igenom undersökningar med vävnadsprov, vanligen flera gånger, trots att de egentligen är friska. För män med förhöjda PSA-värden kan osäkerheten om man har cancer eller inte vara oroande.

De som visar sig ha cancer har sällan några besvär

Omkring två på hundra av dem som PSA-testas vid ett enstaka tillfälle visar sig ha prostatacancer. Sjukdomen upptäcks då vanligen 5–15 år innan den ger symtom. Ibland upptäcks små cancerhärdar som aldrig skulle ha lett till någon sjukdom. Flertalet med tidigt upptäckt prostatacancer behandlas med operation eller strålning. Behandlingen leder ofta till biverkningar som inte går över (se under "Behandling av prostatacancer").

En del blir botade från allvarlig cancer, andra får behandling i onödan

PSA-prov kan leda till att man botas från en cancersjukdom som annars skulle ha blivit allvarlig. PSA-prov kan också de leda till cancerdiagnos och behandling för en liten, ofarlig prostatacancer. Man vet ännu inte hur stor risken är för en sådan onödig cancerdiagnos och behandling. Troligen är den betydligt större än chansen för att PSA-prov ska leda till att man botas från en prostatacancer som skulle ha blivit livshotande om man inte hade fått behandling i tid. Regelbundna PSA-prov är inte en garanti för att en allvarlig prostatacancer upptäcks medan man fortfarande kan botas.

Ska man ta ett PSA-prov eller inte?

Eftersom ingen säkert vet om nyttan av hälsokontroll med PSA-prov överväger skadorna, finns det ingen allmän rekommendation om att män ska testas. Därför får man själv ta ställning till om man vill låta testa sig eller inte. Olika män resonerar på olika vis. Om det känns viktigt att minska risken att på sikt få en allvarlig prostatacancer kan det tala för att ta ett PSA-prov. Känns det å andra sidan viktigt att undvika upprepade undersökningar och biverkningar av behandlingar kan det tala emot.

Att fatta beslut är inget som brådskar. Du kan läsa mer detaljerad information på www.sjukvardsradgivningen.se. Du kan också få hjälp av din läkare att väga för- och nackdelar mot varandra. Information på www.sjukvardsradgivningen.se.

Denna broschyr innehåller information för alla män som känner oro för att insjukna i prostatacancer och därför funderar på att göra ett PSA-test. Broschyren beskriver både för- och nackdelar av provets resultat och ska ge ett bättre underlag för mannen att själv kunna ta ställning till om han vill ta provet, efter att läkaren föreslagit att PSA-test kan vara en möjlig väg att ställa rätt diagnos.

Socialstyrelsen rekommenderar att ingen man bör göra testet utan att först ha tagit del av denna information. Det är ett konkret resultat av rekommendationerna i de Nationella riktlinjerna för prostatacancer.

Vill du veta mer om prostatacancer och vad de Nationella riktlinjerna ger hög prioritet inom den delen av cancervården kan du beställa en version för patienter och närstående på Socialstyrelsens webbplats: www.Socialstyrelsen.se/riktlinjer.

Om PSA-prov för att upptäcka tidig prostatacancer
(art.nr. 2007-114-81) kan beställas från:

Socialstyrelsens kundtjänst

120 88 Stockholm

Fax: 08-779 96 67

e-post: socialstyrelsen@strd.se

Broschyren kan också laddas ner från Socialstyrelsens
webbplats: www.socialstyrelsen.se